

רבי ישראל אבוהצירא

הבבא סאלי, האבא המתפלל: מן המדבר של תאפילאלת אל הבית הפתוח בנתיבות

יש צדיקים שהעם קורא להם בשמם, ויש צדיק אחד שהעם קרא לו פשוט "אבא". רבי ישראל אבוהצירא, שנודע בכל בית בישראל בשם "הבבא סאלי", האבא המתפלל. אלפים באו אל ביתו הצנוע בנתיבות, עולים חדשים ותלמידי חכמים, חולים ועקרות, אנשים פשוטים ואנשים חשובים, וכולם יצאו מלפניו עם אותה הרגשה: שמישהו שם, בדרום הרחוק, מתפלל עליהם כמו אבא על ילדיו.

ומאחורי השם הרך הזה עומדים חיים שלמים של קדושה עצומה: תעניות של שבוע שלם, טבילות במים קפואים, לימוד של עשרים שעות ביום בתענית דיבור, וענווה שברחה מכל כבוד. זה סיפורו של הצדיק שלימד דור שלם מה כוחה של תפילה.

בן לשושלת של צדיקים

רבי ישראל נולד בראש השנה, א' בתשרי ה'תר"ן (1889), בעיר ריסאני שבמחוז תאפילאלת, בדרום מזרח מרוקו, על שפת המדבר. הוא נולד אל תוך משפחה שכבר דורות היו בה רבנים, מקובלים ובעלי מופת. אביו, רבי מסעוד, היה אב בית דין בעיר, ובנו הבכור של רבי יעקב אבוהצירא, הצדיק הגדול שנודע בשם ספרו "אביר יעקב". ולפי מסורת המשפחה, אבי השושלת, רבי שמואל אלבז, ישב בדמשק ולמד תורה יחד עם רבי חיים ויטאל, תלמידו של האר"י הקדוש.

על סבו, האביר יעקב, העידו בניו שהיה לומד בכל לילה שמונה עשרה פרקי משנה בעל פה, קם לתיקון חצות, ועוסק בספרי הקבלה עד שעלה השחר. זה הבית שבו גדל הילד ישראל: בית שבו הלילות היו של תורה, והימים של תפילה ושל צדקה.

הילד שצם בסתר

מסופר שכשהיה ישראל בן שנים עשרה, התחיל לצום בימי השובבי"ם, ששת השבועות של תשובה בחורף. הוא ידע שהוריו לא יסכימו, ולכן הסתיר מהם את התעניות. אבל אחיו הגדול, רבי דוד, ראה כמה הוא חלש וחיוור, והבין. הוא ביקש ממנו להפסיק. הילד המשיך.

תחשבו על התמונה הזאת. ילד קטן, בעיר רחוקה על שפת המדבר, שאיש לא ביקש ממנו דבר, מסתיר את הצום שלו כדי שלא יצער את אמא ואבא. כבר אז רואים את שני הדברים שילוו אותו כל חייו: קדושה גדולה, וצניעות שמסתירה אותה.

אחרי בר המצווה נכנס ללמוד בישיבה של המשפחה. התלמידים קמו בחצות לתיקון חצות, ולמדו ספרי קבלה עד אור הבוקר. עם השחר טבלו במקווה, התפללו שחרית, ואחר כך ישבו על הגמרא בעיון. הוא למד גם שחיטה, מילה וכתובת סת"ם.

והוא הנהיג את עצמו בדרכים של חסידות שקשה לתאר. מגיל צעיר היה לומד בתענית דיבור עשרים שעות ויותר ביממה. הוא נהג לצום רצוף, יום ולילה, ממוצאי שבת ועד כניסת השבת הבאה. הוא הרבה בטבילות, וכשהמים קפאו בחורף, היה שובר את הקרח ויורד לטבול. ובמשך חמישים שנה נהג בנדר שלא לאכול בשר.

שנים של צער ושל אחריות

בי"ב באייר ה'תרס"ח (1908) נפטר אביו, רבי מסעוד, ואחיו הבכור רבי דוד מילא את מקומו. פחות משנה אחר כך מונה ישראל, בן שמונה עשרה בלבד, לראש הישיבה בריסאני.

ואז באה המכה הקשה של חייו. בשנת ה'תר"ף (1919) התנהלו באזור קרבות בין התושבים המקומיים לבין הצבא הצרפתי, ובשבת, י"ד בכסלו, נהרג אחיו האהוב, רבי דוד, בידי מנהיג מקומי. האח שראה אותו צם בסתר כשהיה ילד, האח שהיה לו כמו אב, נלקח ממנו באכזריות. המקרה הזה השפיע עמוקות על כל המשפחה, ועליו במיוחד.

הבבא סאלי ואחיו רבי יצחק עברו לעיר בודניב, ושם הקימו מחדש את הישיבה. ובאותו זמן מונה לרבו של כל מחוז תאפילאלת. הצער לא שבר אותו. הוא הפך אותו לאב של קהילה שלמה.

הגעגוע לארץ ישראל

הלב שלו היה תמיד בארץ ישראל. בשנת ה'תרפ"ב (1922) נסע אליה, ולמד בירושלים בישיבת המקובלים בית אל, הישיבה של הרש"ש. אבל רבו במרוקו, ראש ישיבת תאפילאלת הרב משה תורג'מן, הורה לו לחזור, והוא שב לבודניב. גם בשנת ה'תרצ"ג (1933) עלה שוב לירושלים, גר בעיר העתיקה ולמד בה, ושוב חזר לפי הוראת רבו. מי שכבר טעם את ירושלים, וחוזר בכל זאת למדבר כי כך אמר לו רבו, מלמד אותנו מה זו ענווה של תלמיד.

בשנת ה'ת"ש (1939) נקרא לכהן כאב בית דין בעיר ארפוד, הסמוכה לריסאני. ובשנת ה'תשי"א (1951) עלה עם משפחתו לארץ, וגר בשכונת בקעה בירושלים. הוא ניסה להסתתר ולחיות בשקט, אבל צדיק כזה קשה להסתיר. אחרי כמה שנים עזב את הארץ, ודרך צרפת ותוניסיה חזר למרוקו, לחזק את הקהילה שם.

ומסופר שפעם אחת, כשרצה לעזוב את ארץ ישראל, כתב על כך לרבי מליובאוויטש. והרבי השיב לו שבארץ הוא כמו מלך, ומלך אינו עוזב את עמו, ושעליו לדאוג לחינוך הדור הצעיר בארץ.

בא' בטבת ה'תשכ"ה (1964) חזר לארץ ישראל, הפעם לתמיד. הוא גר ביבנה ובאשקלון, ובשנת ה'תש"ל (1970) עבר לנתיבות, עיירה קטנה בנגב, ושם גר עד יומו האחרון.

נתיבות: הבית שכולם באו אליו

דווקא בנתיבות, הרחק מן הערים הגדולות, נפתח הבית שאליו נהרו המונים. אנשים באו מכל קצות הארץ כדי לקבל ברכה, עצה או בקבוק מים שהתברך על ידו. האהבה אליו בלטה במיוחד אצל יוצאי מרוקו, שראו בו את אביהם הרוחני, אבל באו אליו גם רבים מכל קצות העם.

הבבא סאלי לא נהג לכתוב קמעות. הכלי שלו היה הברכה והתפילה. והכינוי שהעם נתן לו מספר הכל: "בבבא סאלי", האבא המתפלל. אבא, כי כל מי שבא אליו הרגיש שהוא דואג לו כמו לבן. ומתפלל, כי הכוח שלו היה בתפילה.

אני חושב שזה הסוד של הבבא סאלי. אנשים באו אליו כי מצאו אצלו לב פתוח. אדם שישב שנים בתעניות ובטבילות, שהיה יכול להיות רחוק ומרוחק, פתח את ביתו לכל יהודי שבור לב. הקדושה

בין תלמידיו היו גדולי תורה, ובהם הראשון לציון הרב מרדכי אליהו זצ"ל, ורבנים רבים שניהנו בערי ישראל.

הבן והנכדים

הבבא סאלי ראה כממשיך דרכו את בנו הבכור, רבי מאיר אבוחצירא, "הבבא מאיר". רבי מאיר היה עילוי, ומסופר שביום בר המצווה שלו נבחן לפני אביו על ספר "שב שמעתתא" כולו, ואביו העיד שידע אותו היטב. העידו עליו שידע את התלמוד הבבלי בעל פה, ושגם הוא נודע בברכותיו כבר בחיי אביו.

אבל בחול המועד פסח, י"ז בניסן ה'תשמ"ג (1983), נפטר רבי מאיר באשדוד, כשנה לפני פטירת אביו. האב הזקן, בן תשעים ושלוש, נאלץ לראות את בנו הולך לפניו.

והשושלת המשיכה. נכדו, הבבא אלעזר זצ"ל, בנו של רבי מאיר, שאצלו למד הרב יוסף ביטון שליט"א בחברותא שבועית במשך ארבע עשרה שנה, נשא הלאה את אור הבית הזה, בפרישות, בשמירת עיניים ובתפילה על כל מי שבא לפניו.

מה חידש

הבבא סאלי לא השאיר אחריו ספרי קבלה עבים. החידוש שלו היה בדרך שבה חי את הקבלה. הוא הראה לדור שלם, דור של עלייה, של מעברות ושל עיירות פיתוח, שהקדושה של המקובלים הגדולים לא נשארה בספרים ישנים או בארצות רחוקות. היא חיה, והיא יושבת בנתיבות.

ולמי שבא אליו הוא לימד שהתפילה היא כוח של ממש. מי שנשען על תפילה של צדיק, נשען גם בעצמו על הקב"ה. ולא במקרה החיבור שיצא לאור מכתביו אחרי פטירתו עוסק כולו במצווה אחת, אהבת ישראל:

"ואהבת לרעך כמוך אני היי"

בספר הזה, שנקרא "אהבת ישראל", הוא מבאר איך נרמזות בפסוק הזה מאה עשרים ושבע ממצוות התורה. ויש מבני משפחתו שכתבו שכוונתו הייתה להמשיך ולמצוא בו רמז לכל תרי"ג המצוות. כאילו אמר: כל התורה כולה יוצאת מן האהבה ליהודי שעומד לפניך.

הספרים

בימי חייו לא נדפסו בשמו ספרים, מלבד פיוטים אחדים. יש אומרים שכתב כתבים רבים, ואלה נעלמו. אלה החיבורים שנשארו ממנו, והספרים שבהם נשמרו דרכיו:

מהדורות שונות של "יגל יעקב", ספר הפיוטים של משפחת אביחצירא, שבו נדפסו גם פיוטי הבבא סאלי

פיוטיו

נדפסו בספר "יגל יעקב"

הבבא סאלי חיבר פיוטים רבים, והמפורסם שבהם הוא "יודו לך רעיוני", הידוע בפזמונו "אשמח בך". הפיוטים נדפסו בספר "יגל יעקב", יחד עם שירי סבו האביר יעקב ושאר פייטני המשפחה, ומושרים עד היום בקהילות יוצאי מרוקו.

הקדמה לספר "פתח האהל"

מן החיבורים היחידים ששרדו

הקדמה שכתב בשנת ה'תרפ"ב, כשהיה כבן שלושים ושתיים, לספרו של אחיו הגדול, רבי דוד, שנודע בכינוי "עטרת ראשנו". ההקדמה נדפסה שוב בדורנו עם ביאורים ומקורות.

אהבת ישראל

רמזי המצוות שבפסוק "ואהבת לרעך כמוך"

יצא לאור בשנת ה'תשנ"ח, לפי דברי בנו מתוך כתב יד של חיבור מוקדם שלו, יחד עם דרשות וחיידושים ששמעו תלמידיו מפיו. בתחילת הספר נדפס צילום של חלק מכתב היד.

מאור ישראל

מאת חתנו, הרב אריה יהודה הראל

ספר על חייו ודרכיו, שיצא לאור בשנת ה'תשמ"ה, שנה אחרי פטירתו. בשנים מאוחרות יותר יצא באותו שם גם ספר זמירות, עם ביאור ומקורות לפיוטיו.

הסבא קדישא

מאת חתנו, הרב דוד יהודיוף

שני כרכים על תולדותיו, הנהגותיו וקדושתו, שיצאו בנתיבות בשנים ה'תשמ"ה עד ה'תשמ"ז. מאוחר יותר הוסיף המחבר גם את הספר "ישראל סבא", על הליכותיו והנהגותיו.

שיטתו בעבודת ה'

◆ קדושת העיניים

בבית אבוחצירא שמירת העיניים הייתה דרך חיים. מסופר על אביו, רבי מסעוד, שבפעמים הנדירות שיצא לדרך היה מכסה את עיניו בגלימתו, כדי שלא לראות מראות שאינם ראויים. הבבא סאלי גדל בבית הזה, ובנו רבי מאיר ונכדו רבי אלעזר נודעו גם הם בשמירת העיניים שלהם. ואני חושב שיש בזה לימוד גדול: עין נקייה היא כלי לברכה טובה.

◆ פרישות שמביאה לאהבה

התעניות, הטבילות והנדר שלא לאכול בשר לא הפכו אותו לאדם קשה. להפך. מי שפרש מתאוות העולם הזה נשאר עם לב פנוי לאחרים. כל מה שמנע מעצמו, נתן לעם.

◆ כוחה של תפילה

המילה "סאלי" אומרת הכל. הוא היה איש של תפילה, והאמין שתפילה של יהודי יכולה לשנות גזירות. ולכן כל מי שבא אליו קיבל קודם כל ברכה ותפילה, והלך לדרכו עם אמונה חזקה יותר.

מופתים ועדויות

הבבא סאלי נודע כבעל מופתים, ואין ספור סיפורים מסופרים עליו בבתי ישראל. כאן נביא רק את מה שמתועד בבירור בתולדות חייו, ומה שראו כולם בעיניהם.

◆ הדלת הפתוחה

במשך שנים ארוכות היה ביתו בנתיבות פתוח לכל. רבים נהרו אליו כדי לקבל ברכה, עצה ובקבוק מים שבירך. אנשים רבים סיפרו שראו ישועה בעקבות ברכתו, וההמונים שבאו אליו הם העדות הגדולה ביותר לאמון שנתנו בתפילותיו.

יש אומרים שכשעלה לארץ בשנת ה'תשי"א ביקשו ממנו לקבל משרות רבנות רמות, ובהן גם משרת הראשון לציון, והוא סירב, ושזז אחת הסיבות שבגללן עזב אז את הארץ. מי שהעם כולו ראה בו אב, לא חיפש תואר.

◆ הנדר שהותר

חמישים שנה נהג שלא לאכול בשר. ורק בשנותיו האחרונות, כשבריאותו הידרדרה, נאלץ להתיר את נדרו. גם בזה רואים את גודלו: מי שכל חייו לקח על עצמו קשיים, ידע גם לקבל את גזירת הזקנה בענווה.

הסתלקותו

הבבא סאלי נסתלק בנתיבות בבוקר ד' בשבט ה'תשמ"ד (1984), בן תשעים וארבע שנים. הוא נקבר עוד באותו יום בבית העלמין של העיר, בלוויה המונית. בתחילה היה קבר פשוט בקצה בית העלמין, אבל כבר מן היום הראשון החלו חסידיו לבוא ולהשתטח עליו. ובהילולה הראשונה, שנה אחרי פטירתו, כבר עמד על הקבר מבנה עם כיפה, ורבבות באו להתפלל.

ההילולה הראשונה על ציון הבבא סאלי בנתיבות, בשנת ה'תשמ"ה (1985)

היום עומד על הציון בניין גדול בסגנון מרוקאי, ובו צד לגברים וצד לנשים, וסביבו פארק בצורת חמסה. ויום ההילולא, ד' בשבט, הפך לאחד הימים הגדולים בדרום הארץ. רבבות באים לנתיבות להתפלל, וכרבע מיליון איש פוקדים את הציון בכל שנה.

ציון הבבא סאלי בנתיבות, מבפנים

יש משהו מרגש בתאריך. ד' בשבט, ימים ספורים לפני ט"ו בשבט, כשהעצים בארץ ישראל מתחילים לחזור לחיים, אחרי חורף ארוך. הצדיק שנולד בראש השנה, ראש השנה לאדם, נסתלק סמוך לראש השנה לאילן. וכמו עץ ששורשיו עמוקים, הפירות שלו ממשיכים לצמוח בכל דור.

מה הוא משאיר לנו

הבבא סאלי השאיר לנו מעט מאוד דפים כתובים, ושפע של אהבה. הוא לימד שאפשר להגיע למדרגות הגבוהות ביותר של קדושה, בתענית, בטבילה, בתורה של עשרים שעות ביום, ובכל זאת לפתוח את הדלת לכל יהודי, ולשבת איתו, ולשמוע את צרתו, ולהתפלל עליו כמו על בן.

הוא לימד שהתפילה היא הכוח של עם ישראל. ושכל התורה כולה, עם כל המצוות שלה, נרמזת במילים "ואהבת לרעך כמוך".

ואולי זה מה שאנחנו צריכים לקחת ממנו: להיות קצת "אבא" בעצמנו. להתפלל על מי שקשה לו, להאיר פנים למי שבא אלינו, ולהאמין שתפילה של יהודי אחד על חברו פותחת שערים.

זכותו של הבבא סאלי, רבי ישראל אבוחצירא זיע"א, תגן עלינו ועל כל עם ישראל, ונזכה שיתקבלו תפילותינו ברחמים ובאהבה, אמן.

מקורות

ויקרא יט, יח; הבבא סאלי, אהבת ישראל (נתיבות, ה'תשנ"ח); הקדמתו לספר "פתח האהל" לרבי דוד אביחצירא; "יגל יעקב", פיוטי משפחת אביחצירא; הרב אריה יהודה הראל, מאור ישראל (ירושלים, ה'תשמ"ה); הרב דוד יהודיוף, הסבא קדישא (נתיבות, ה'תשמ"ה עד ה'תשמ"ז); הנ"ל, ישראל סבא (ירושלים, ה'תשס"ט); הקדמות בני רבי יעקב אבוחצירא לספריהם, על הנהגות האביר יעקב.

קרדיט תמונות: שער העיר ריסאני, Bjørn Christian Tørrissen, CC BY-SA 3.0; ההילולה הראשונה בנתיבות (1985), Ilan Ossendryver, אוסף דן הדני בספרייה הלאומית, CC BY 4.0; ציון הבבא סאלי מבפנים, Shuki, נחלת הכלל; מהדורות ספר יגל יעקב, חפץ בחיים, CC BY-SA 4.0. כולן דרך Wikimedia Commons.

המימד הנוסף • הרב יוסף ביטון שליט"א

050-590-1349 • ravbiton.com • לפנייה מכובדת ולשותפות בהפצת תורת הקבלה